

MĂRUNȚIȘURI ISTORICE

I.

În anul 1919 publicasem în *Cultura Creștină* și în broșură aparte micul studiu despre **Vechile mănăstiri românești din Ardeal**. Lucrarea cuprindea o înșirare în ordinea alfabetică — un fel de *Schematismus* — a 107 mănăstiri ardelene, dând pentru fiecare din ele puținele date, cea mai mare parte inedite, pe care le-am putut culege în cursul cercetărilor mele privitoare la alte chestiuni din trecutul românesc. Publicând atunci acel studiu, îmi dam mai bine decât oricine seama, că el e cu totul necomplet și că o lucrare temeinică nu poate fi făcută decât după descoperirea unui nou material documentar și după o serie întreagă de noi studii și cercetări. De-aceea începeam lucrarea cu rugămintea adresată tuturor, mai ales preoților și învățătorilor, de-a comunica tot ce știu din tradiție sau din însemnări păstrate în bisericile românești, privitor la o mănăstire sau alta pentruca, în felul acesta, prin munca tuturor să putem dispune de întreg materialul necesar la scrierea unei bune monografii a vechilor noastre mănăstiri.

Din nenorocire apelul meu n'a găsit răsunetul — n'aș putea spune așteptat, fiindcă mari iluzii nu mi-am făcut, ci, în orice caz — dorit. Materialul publicat de-atunci încoace este atât de puțin încât întregirile cari s'ar putea face pe baza lui informațiilor date de mine înainte cu 17 ani sunt cu totul neînsemnate. **Di Ștefan Meteș reia studiul mănăstirilor românești în marea monografie apărută înainte cu câteva luni¹⁾. Lucrarea d-sale, evident, e mai pretențioasă și, o recunosc cu cea mai mare plăcere, cu mult mai completă.** Autorul se ocupă de toate mănăstirile românești de sub vechea stăpânire ungurească, pe când eu m'am ocupat numai de cele ardelene, lăsând la o parte mănăstirile din jud. Arad, din Banat, Bihor, Satmar și Maramureș. Apoi

¹⁾ ȘTEFAN METEȘ: *Istoria mănăstirilor românești din Transilvania și Ungaria*. Sibiu 1936, pp. CXXVIII + 366. Prețul 250 lei.

d-sa, înainte de a vorbi de fiecare mănăstire în parte, dă în lungă introducere (pp. I—CXXVIII) o serie de informațiuni cu caracter general, privitoare la răspândirea și numărul mănăstirilor, la ctitorii și averile lor, la lupta călugărilor pentru păstrarea și întărirea ortodoxiei, la relațiile acestora cu principatele române, la rolul lor în dezvoltarea literaturii și culturii românești și privitor la viața internă a mănăstirilor. Sunt capitole scrise cu îngrijire și cu multă căldură dar, în același timp, și cu prea pronunțată pornire confesională, care putea lipsi fără a pierde nimic din valoarea lor.

În partea a doua a cărții, d. Meteș ne dă istoria, așa cum poate fi dată azi, a mănăstirilor singuraticice, grupate după județe. E o lucrare deosebit de migăloasă și cea mai mare parte ingrată. Ici-colo informațiile d-sale pot fi întregite cu lucruri care, fiind inedite, nu-i puteau fi cunoscute. În *Alba-Iulia* cunoaștem trei mănăstiri: 1) cea veche, zidită de Mihai Viteazul; 2) cea din Maieri — și 3) mănăstirea din Lipoveni. Existența acesteia din urmă e certificată de scrisoarea din 27 Iunie 1761 a episcopului Aaron către bar. Dietrich, în care-l roagă, că dacă trebuiesc distruse „mănăstirile scandaloase“ (scandalosa monasteriola) să fie cruțate unele, cum e cea din *Alba-Iulia Lipoveni*, la care s'ar putea așeza câțiva călugări buni dela mănăstirile ce se vor desființa¹⁾. — Privitor la mănăstirea din Maieri d. Meteș spune că a fost zidită de episcopul Aaron după 1761. Ea e mai veche. Într'un ordin circular trimis clerului la 11 August 1762, pentru strângerea venitelor vlădicești, P. P. Aaron scrie: „nu încetăm a ne sărgui spre întemeierea și folosul încredințatei turme: pentru aceea și cea părăsită și mai puștiiă mănăstirea mitropoliei noastre dela Bălgrad ne-am apucat ajutorându-ne Domnul a o întemeia, care cugetând cu ceva a o și înzestra“²⁾. Până la 1761 mănăstirea a fost, un timp, în mâna ortodocșilor și numai atunci i-a fost restituită vlădicului unit. Asta o spune Aaron însuș în scrisoarea din 7 Septemvrie 1762, adresată lui Kern, administratorului Hunedoarei: „dum de restaurando altero Carolinae templo, monasterio dicto, anno superiore a raptoribus schismaticis nobis restituto cogitare“...³⁾. La 1774 — cum rezultă dintr'un

¹⁾ Orig. Arhiva Mitropoliei din Blaj.

²⁾ Orig. ibidem.

³⁾ Orig. ibidem.

raport al lui Grigorie Maior — mănăstirea avea două grădini, una veche și una cumpărată de ea cu banii proprii (propriis sumptibus), apoi două vii primite în dar dela cineva. Mănăstirea avea numai trei căsuțe (domunculos): în una era școală, în a doua sta învățătorul și în a treia servitorii. Avea la această dată un călugăr și un frate laic¹⁾.

În *Daia română* (Jud. Alba) în afară de mănăstirea veche de care am vorbit și eu în studiul citat și de care vorbește și d. Meteș, mai era una întemeiată de cunoscutul protopop Gheorghe Dăianul, notarul soborului vlădesc, mort la 1700. Iesuitul Baranyai în predica rostită la înmormântarea aceleia, spunea că protopopul „a zidit pe cheltuială proprie în pădurea din Daia o biserică frumoasă de piatră și lângă ea o mănăstire mică pentru călugări“²⁾.

Mănăstirea din *Geoagiul de sus* (Jud. Alba) a fost distrusă, cu toate intervențiile lui P. P. Aaron, de generalul Bucow. Vlădica cerea că dacă nu poate fi cruțată, averea ei să fie dată mănăstirii din Alba-Iulia. Cererea nu i-a fost împlinită. Mănăstirea a fost desființată iar poporul a năvălit în ea și a jefuit-o. O parte din avere a fost ocupată de proprietarul ungar Halmagyi, iar alta de feciorul lui Ladislau Toldi. De-aceia la 12 Octombrie 1763 Aaron scrie vice-comitelui comitatului să ordone o investigație severă pentru descoperirea jefuitoarelor mănăstirii. Avea imobilă, care consta dintr-o pădure, livadă de 15 care de fân, o livadă mare cu pomi și o vie de 25 hectolitrii de vin, a ocupat-o episcopul catolic din Alba-Iulia. La 1741 egumenul și „purătorul de grije“ al ei era „smeritul între ieromonahi Teodosie“, căruia episcopul Klein îi dă în Iulie autorizație să adune milă pentru repararea mănăstirii³⁾.

Privitor la mănăstirea din *Râmeși* (Jud. Alba) adaog pe lângă cele cunoscute de d. Meteș următoarele: 1760 erau în ea doi călugări trimiși de episcopul Aaron. Amândoi au

¹⁾ Rapoartele lui Maior din 12 Ianuarie și 16 Iunie 1774, ibidem.

²⁾ Maga költéségével a Dállyai erdőben szép kötemplomot, és mellette a kalügyereknek klastromcskát építte. BARANYAI PÁL, *Imago vitae et mortis II*. Nagyszombat 1719, p. 583.

³⁾ *Specificatio monasteriorum reductorum etc.; Specificatio omnium et singulorum monasteriorum in hoc Transylvaniae principatu etc.; Pars protocolli episcopalis de anno 1741; scrisorile lui P. P. AARON din 30 Iunie și 12 Octombrie 1762 și o Species facti din 26 August 1763 redactată pe baza declarațiilor egumenului Sofronie dela Magina, — toate în arhiva mitropoliei din Blaj.*

trecut, de frică, la ortodoxie⁴⁾. La 30 Iunie 1762 episcopul a intervenit la Bucow să o cruțe, iar dacă nu se poate, averea ei să fie dată mănăstirii Bălgradului. Mănăstirea n'a fost cruțată. Avea mobilă a fost, ca și a celei din Geoagiul de sus, parte jefuită de popor, parte dusă la Blaj de Sofronie egumenul Maginei, iar cea imobilă a fost ocupată de episcopul din Alba-Iulia. Aceasta consta din loc arător de 99 gălete, livadă de 119 care de fân, 3 păduri, 3 grădini, 2 mori și două teascuri. La 24 Septembrie 1762 Aaron scrie episcopului ocupant să le restituie episcopiei unite, căreia mănăstirea i-a fost supusă canoniceste de veacuri (a saeculis). Peste câteva zile (30 Septembrie) îi scrie și lui Bucow arătând pe larg drepturile bisericii românești asupra acelor averi. Intervenția a rămas zadarnică. De-aceia la 7 Aprilie al anului următor scrie mitropolitului din Caloccea și primatului din Strigon. Rezultatul a fost acelaș. Și tot fără rezultat au rămas și intervențiile următoare din 24 Maiu și 15 Iunie 1763 către primatele⁵⁾.

Mănăstirea dela *Sângeorz* (Jud. Bistrița Năsăud), numită Pocrov, a fost întemeiată pe la mijlocul veacului al 18-lea de popa Constantin, care, probabil, a fost și întâiul stareț al ei și care în călugărie se numia Climent⁶⁾. Cea dintâi amintire a ei o avem din 2 Ianuarie 1755⁷⁾.

La mănăstirile din jud. *Făgăraș* trebuie, cred, adăogată și aceea din *Hurez*. La 20 Aprilie 1751 ieromonahul de aci Onofrei (ca preot de mir se numia Oprea) lasă prin testament feciorului său mai mic, popa Samoilă, casa, curtea, grădina, căldarea de fert bere (serfözö üstet a hozzávaló serfözö házzal együtt), pământurile arătoare și livezile. Onofrei spune în testament că e călugăr de 9 ani⁸⁾.

Acum pot preciza și anul întemeierii mănăstirii din *Săcădate* (Jud. Sibiu): 1737. Asta rezultă din scrisoarea dela 26 Iunie 1757 a lui P. P. Aaron către guvernul ardelean în care spune că mănăstirea de-aci, care 20 de ani a servit cultului greco-catolic și a fost întemeiată cu autorizația lui Klein, nu poate fi nici demolată nici dată ortodocșilor⁹⁾.

⁴⁾ A. BUNEA, *Petru Pavel Aaron și Dionisie Novacovici*, p. 339

⁵⁾ Toate aceste scrisori sunt în arhiva mitropoliei din Blaj.

⁶⁾ Revista *Țara de sus*, No. 1 (1921), pp. 9-10

⁷⁾ *Arhiva Someșană*, No. 11, p. 91.

⁸⁾ Originalul l-am văzut la răp. preot Dănilă Sas.

⁹⁾ Orig. Arhiva Mitropoliei din Blaj.

La județul Turda trebuie adăogată și mănăstirea din *Sălciua de jos*. E amintită de Rednic în *Conscripția* din 1765. În acest an ea împreună cu locul arător de două gălete și livadă de două care de fân era ocupată de ortodocși.

În mănăstirea dela *Santău* (Jud. Sălaj) se găsea pe la 1762 un călugăr „popa Ianos” care a trecut la ortodoxie. De aceea proprietarul satului, un anume Betski, l-a alungat din mănăstire. „Popa Ianos” a plecat ducând cu el odăjdiiile, vasele și cărțile bisericești. La 19 Martie 1762 P. P. Aaron scrie bar. Dietrich că după ce toate bisericile din împrejurimi au fost date ortodocșilor, să lasă mănăstirea pentru uzul uniților, îngăduind în ea doi preoți bătrâni alungați din alte părți, cari să facă slujbă în locul apostatului Ianos. Baronul Dietrich i-a împlinit cererea. Se vede însă că preoții cari s’au așezat în ea nu erau prea cu frica lui Dumnezeu pentru că Rednic îi numește în *Conscripția* sa din 1765 *scandalosi*. La 30 Ianuarie 1772 egumenul de aci, Grigorie, este autorizat de vlădica Grigorie Maior să strângă milă pentru repararea bisericii mănăstirii. La 24 Noembrie 1773 același vlădică intervine la contele Karolyi rugându-l să-i dea lemne, iar la 10 Decembrie 1775 îl roagă să o ajute să-și poată cumpăra un clopot fiindcă pe cel care l-a avut l-a pierdut în cursul răsmiriței lui Sofronie. În 1774 avea un singur călugăr. Averea era: un loc arător de 10 gălete și o livadă de 10 care de fân ¹⁾.

Privitor la mănăstirea dela *Vad* (Jud. Someș) sunt de acord cu d. Meteș: ea nu a fost întemeiată de Ștefan cel Mare, cum se crede, ci de Petru Rareș. Documentul din 1553 din arhivele Statului din Budapesta, pe care l-am copiat și eu în vara anului 1915, spune limpede că ea e „monasterium vayvodae” adică a acestui din urmă domn.

Să trecem acum la mănăstirile din *Maramureș*. Mănăstirea *Bârsana* avea la 1777 patru călugări: grecul Barnaba, *Atanasie*, *Partenie* și *Ieronim*. Cei dintâi trei se aflau acolo din 1776 iar cel din urmă era sosit de curând ²⁾. În 1787

¹⁾ *Autorizația din 30 Ianuarie 1772 a lui MAIOR* în Biblioteca centrală din Blaj, celelalte scrisori în Arhiva Mitropoliei de acolo.

²⁾ *Raportul din 5 Maiu 1777 a lui IEROTEU SARKADI*, egumenul mănăstirii Uglea către episcopul Andrei Bacsinszki al Muncaciului. Orig. la autorul.

avea numai doi călugări, cinci servitori și 10 vite ¹⁾. În curând mănăstirea a fost desființată iar bunurile ocupate de fisc. La 12 Iulie 1791 acestea au fost predate de funcționarul fiscal (cameralis provisor) Leopold Dombrady ordinului călugăresc al Sf. Vasile reprezentat prin Ioanitus Basilovits, autorul cunoscutei cărți *Fundatio Kariatovicsiana*, care era „protoegumenul” mănăstirii din muntele Csernek (lângă Muncaci) ²⁾. La sfârșitul anului 1756 ori începutul lui 1757 *diacul* Lupul și credinciosul Ștefan Pinteau din Budești cumpăra dela „popa Grigoraș” dela mănăstirea Bârsana un *Minologhion* cu 30 floreni. Bani au fost dați de Ștefan Pinteau și „cu a sa jupâneasă Bud Mariuța” ³⁾.

Privitor la mănăstirea din *Biserica Albă*, o veche însemnare, fără dată, — sigur din veacul al 18-lea — aflătoare în posesiunea mea, spune că a fost întemeiată de o fecioară cu numele Mylicza (Milița). Din motive necunoscute, adunarea județului ținută la 26 Aprilie 1662 delegă, la cererea Românilor, pe pretorul din Sighet să caute cărțile și scrisorile mănăstirii ⁴⁾. În 1725 egumenul ei era Antonie, care avea la această dată vrâsta de 60 de ani ⁵⁾. La 1777 era nelocuită. Averele ei aduceau ordinului s. Vasile un venit anual de 12 floreni ⁶⁾. *Deductio* citată din 1787 o numește *monasterium desertum*.

Existența mănăstirii din *Budești* e certificată nu numai de tradiție ci și de o inscripție de pe o Psaltire rusească aflată în una din bisericile de aci (biserica din Josani), Psaltire dăruită mănăstirii de Cice Ștefan. Inscripția spune: „cine o va pierde dela mănăstire să fie blestemat de 318 părinți sfinți” ⁷⁾.

Privitor la timpul înființării mănăstirii din *Giulești* avem o indicație vagă în actul din 2 Septembrie 1753, prin care

¹⁾ *Deductio monasteriorum ordinis s. Basilii Magni in Marmatia existentium*, scrisă în 1787 de egumenul dela Uglea ANTONIE KOZAK, care în acelaș timp era și superiorul tuturor mănăstirilor maramureșene, Orig. la autorul.

²⁾ Procesul verbal de predare în original la autorul.
³⁾ ION BÎRLEA: *Insemnări din bisericile Maramureșului*. București 1909, p. 57.

⁴⁾ A. CZIPLE: *Documente privitoare la episcopia din Maramureș*; în *Analele Academiei române, memoriile secțiunii istorice seria II*, tom 28, p. 304.

⁵⁾ DULIȘOVICI: *Istoriceskia certăi etc.* Ungvar 1874, III, p. 66.

⁶⁾ *Raportul citat al lui IEROTEIU SARKADI*.

⁷⁾ I. BÎRLEA, o. cit., p. 58.

moștenitorii lui Pop Lușul cedează satului Giulești mănăstirea întemeiată de *bunicul lor*. Moștenitorii pun condiția că dacă mănăstirea ar fi desființată, averile să le revină lor. Satul acceptă donațiunea și însărcinează cu săvârșirea slujbelor bisericești în ea pe preotul Ioan venit din Transilvania¹⁾. Cea dintâi amintire a ei e din 13 Maiu 1695 când episcopul Iosif Stoica dă, din ea, o singhelie (act de hirotonie) unui preot²⁾. Preoți în mănăstirea Giuleștilor a sfințit Stoica și în 1704³⁾. La 1777 era nelocuită iar de averile ei dispuneau moștenitorii întemeietorului. În 1787 avea un călugăr, patru servitori și douăsprezece vite.

Și mănăstirea *Ieudului* a fost întemeiată de un particular, pentru că la 1777 neavând nici un călugăr, averile ei le folosiau „successores fundatoris“⁴⁾. *Deductio* a lui Antonie Kozak din 1787 o numește „*monasterium desolatum*“. Tot așa e numită și cea din *Săcel*.

Nelocuită era la 1777 și mănăstirea *Moiseiului*, ale cărei averi, ca și ale celei precedente, le folosiau erezii ctitorilor dela 1762, anul întemeierii ei. În 1787 era locuită de un preot de mir. Dintr'o însemnare publicată de I. Birlea⁵⁾ rezultă că la 1732 egumenul mănăstirii era un anume Iorest.

În afară de mănăstirile cunoscute de d. Meteș, în Maramureș mai găsim și pe aceasta: 1) mănăstirea *Bedeului* care la 1777 avea doi călugări, pe Ilarion Pleșa și pe Spiridon Molnar, cari, amândoi, petreceau acolo de 12 ani. La 1787 avea numai un călugăr, trei servitori și șase vite. În 1791 era înșirată între „*monasteria abolita*“; 2) mănăstirea *Drăgoeștilor*. Din această mănăstire a dat episcopul Dosofteiu la 25 Ianuarie 1731 „*carte de popie*“ preotului Ionașcu din Săcel⁶⁾. 3) Mănăstirea *Bereneului* (Huszt-Baranya). Era așezată în pădure la depărtare de trei ceasuri spre apus dela orașul Hust. Întemeietorul ei a fost popa Ioan Căzacul din Seliște (Seliștea Maramureșului!) căruia orașul îi vinde spre acest scop un teren pentru suma de 40 floreni. Mănăstirea avea hramul Întrării în biserică. Întâiul ei egumen a fost înteme-

¹⁾ Originalul la autorul.

²⁾ N. IORGA: *Inscripții ardeleni și maramureșene*. I, p. LI.

³⁾ HODINKA ANTAL: *A Munkácsi püspökség okmánylára*, Ungvar 1911, p. 450 și 451.

⁴⁾ Raportul citat al lui *Ieroteiu Sarkadi*.

⁵⁾ O. cit., p. 163.

⁶⁾ Revista „*Răvașul*“ din 1907, p. 683-84.

ietorul însuș. La 11 Aprilie 1721 trei frați îi dăruiesc nește lazuri. La 27 Februarie 1727 contele Mihail Teleki dă mănăstirii dreptul — egumen era acelaș Ion Căzacu — să zidească o moară pe oricare din cele două râuri cari curg pe lângă ea¹⁾. La 22 Iunie 1763 familia Puica îi vinde un laz pentru suma de 9 floreni. Egumen era acum Meletie. La 1777 avea doi călugări: pe Benedict Varjanka și pe Nechifor. Întâiul se găsia acolo de 9 ani, al doilea de șapte. În 1787 avea numai unul, apoi cinci servitori și treizeci de vite. O descriere amănunțită a ei o avem din 1791, făcută de protoegumenul I. Basilovits²⁾. — 4) Mănăstirea din *Irholț*. Aci petrecea și sfințea preoți în toamna anului 1728 vlădica maramureșean Dosofteiu³⁾. La 1787 era nelocuită, „*non incolitur*“ spune *Deductio* citată. 5) Mănăstirile dela *Uglea*. Căci aci se găsiu două mănăstiri: una „*vetus et ab immemorabili fundatum*“ scrie o „*Conscriptio*“ din 1783, iar a doua nouă, întemeiată abia de câțiva ani, sigur după 1777, pentru că raportul din acest an al lui Ieroteiu Sarkadi vorbește numai de *una*. Întemeietorii mănăstirii noi au fost călugării mănăstirii celei vechi. Terenul l-au primit dela comuna Uglea, care a îngăduit întemeierea ei numai cu condiția ca cea veche să nu fie părăsită ci să petreacă în permanență în ea un călugăr, care să facă zilnic slujbele obicinuite. Fiind cea nouă fica celei vechi, ele formau un singur „*corpus morale*“, cu un singur egumen și cu averile comune. Mănăstirea veche era de lemn. Avea două chilii și o bucătărie, o locuință pentru servitori, două grajduri pentru 16 vite. Hramul bisericii era Înălțarea Domnului. Era mică: abia putea cuprinde 40 de persoane. Mănăstirea cea nouă era și ea construită din lemn. Avea trei camere, o sufragerie și o bucătărie. În curtea ei se găsia locuință pentru servitori, o școală cu două încăperi, grajd pentru 20 de vite și o stupină cu loc pentru o sută de stupi. Biserica era de lemn și putea cuprinde 30 de persoane. Hramul: Nașterea P. V. Maria. Mai târziu s'a zidit alături o biserică nouă, în care încăpeau 300 de persoane.

Călugării dela Uglea erau, pare, oameni cu avere, pentru că la 22 Martie 1778 cumpără o moară cu un teren mare în jurul ei pentru suma de 110 floreni; la 18 Octomvrie al ace-

¹⁾ E vorba de valea Izei.

²⁾ Actele la autorul.

³⁾ A. CZIPLE, o. cit., p. 366.

luisă an împrumută unor locuitori 37 floreni 17 creștari luându-le ca garanție o parte din moșie cu dreptul de a o folosi până la restituirea banilor; la 1 Iunie 1781 împrumută 76 floreni altor locuitori cu aceleași condițiuni și împrumuturile se repetă mereu (cunosc vre-o 11 cazuri)¹⁾.

Întâia amintire despre mănăstirea Uglea o avem din toamna anului 1686, când egumenul ei era Gherasim²⁾. La 1710 a fost jefuită de pseudo-vlădica Ion Circa „care bunurile aflate acolo le-a luat pradă și le-a dus³⁾”. În ea rezida episcopul Dosofteiu și de aceea se numia *Ugleanul* (Ugolski). La 1777 avea 7 călugări și anume egumenul Ieroteiu Sarkadi, Serafion Orosz, Martin Popik, Benedict Ribovics, Justin Ciceri și diaconii Iulian Praghi și Simion Lupess. Numărul lor scăzuse în 1787 la 5 (unul în mănăstirea veche și patru în cea nouă). În acest an întâia avea 5 servitori și 44 vite, iar a doua 9 servitori și 30 de vite.

În schimb nu cred în existența mănăstirii din *Petrova*. Documentul din 2 Iunie 1643 se explică prin cel din 28 Maiu 1652 și deci donațiunea familiei Petrovai a fost făcută mănăstirii din Rona. E sigur un lapsus afirmația d. Meteș, că d. N. Iorga ar afirma în *Studii și documente* (XII, p. LIII) că episcopul Serafim ar fi locuit în 1715 în mănăstirea de aci. D. N. Iorga spune numai că locuia în Petrova, fără a aminti mănăstirea. Dimpotrivă, cu câteva rânduri mai jos scrie că „Serafim stătu în vechea lui protopopie — deci nu mănăstire — dela Petrova“.

Aceste sunt întregirile pe care le pot face acum la recenta carte a d. Meteș, a cărei lectură e atât de interesantă și atât de utilă.

II.

În corespondența lui Gh. Barițiu păstrată în „Biblioteca centrală arhidieceșană” din Blaj se găsesc două scrisori deosebit de interesante privitoare la solicitudinea, pe care tânărul principe Carol I — regele glorios de mai târziu — o purta culturii românești din Transilvania. Scrisoarea întâia

¹⁾ După documentele aflate în posesiunea autorului.

²⁾ I. BASILOVITS, *Brevis notitia fundationis Th. Koriatovits II Casoviae* 1804 appendix.

³⁾ A. CZIPLE, o. cit., pp. 327, 329 și 334.

de întâia din ministerul instrucțiunii și cultelor episcopului din Lugoj Alexandru Dobra. Textul ei e următorul:
România — Ministerul Instrucțiunii București 23 Decembrie v. 1867.
Publicitate Cultelor — Divisiunea
Comptabilă — Oficiul Clerului
No. 13.964.

Prea Sfințite,

Măria Sa Domnitorul Carol I, simțindu-și datoria ce ca guvern liber român și creștin are către biserica română creștină de pretutindeni; vin din ordinea Măriei Sale a pune la dispozițiunea Prea Sfinției Voastre suma de 333 florini și 33 creștari în o poliță asupra cassei Petrocochino din Viena pentru cumpărarea de vase sacre la biserici și ajutoare de școale.

Multa iubire pentru Români în inima Domnitorului nostru și a guvernului său; puținul ce putem face azi pentru sfânta și atât de mult timp bântuita biserică de preste Carpați, să nu se măsoare pe iubirea inimilor ci pe puterile noastre.

Fie ca binecuvântările P. S. Voastre să aducă dela cereiri glorie și vieață Domnitorului nostru. Măria Sa și noi ne punem sub sfânta umbră a bisericii ce păstoriți.

Al P. S. Voastre prea plecat fiu spiritual.

p. Ministru
Directorul Ministerului Cultelor și
Instrucțiunii publice
V. A. Ureche

Prea Sfinției Sale Episcopului greco-unit
Alexandru Dobra

în Lugoj (Bănat).

Ajutoare similare au fost trimise și celorlalți episcopi români-uniți și ortodocși — din Transilvania. Asta rezultă din scrisoarea lui V. A. Ureche către Gh. Barițiu, din 31 Ianuarie v. 1868. Reproducem și din ea următoarele rânduri foarte caracteristice pentru împrejurările și, mai ales, pentru oamenii de atunci:

„Odată cu tratele pentru Oradea și Lugoj eu am fost trimis sume analoge și celorlalte episcopii. *Consistorul din Blaj îmi răspunde cu multă unire românească*. Dela celelalte n'am știri... Ba da, am dela celebrimul Domn Șaguna *înapoiată trata* cu invitația prea puțin românească și urbană de a i-o